VELOFORT

Rajd rowerowy po fortach Twierdzy Brzeskiej

Historia realizacji projektu w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020 realizowanego w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (EIS)

Brześć/Terespol 2021

ФОНД РАЗВИТИЯ БРЕСТСКОЙ КРЕПОСТИ

Dlaczego postanowiliśmy stworzyć trasę rowerową po fortach Twierdzy Brzeskiej?

Twierdza Brzeska (historyczna nazwa „Twierdza Brześć Litewski") to fascynujące miejsce o wartości historyczno-kulturowej, obecnie znajduje się na terytorium dwóch państw: Białorusi i Polski.
Badanie twierdzy i fortów jest jednym z priorytetów Fundacji Rozwoju Twierdzy Brzeskiej. Aby zaktualizować temat dziedzictwa fortyfikacyjnego, Fundacja szuka informacji w największych rosyjskich muzeach i archiwach, zapoznaje się z prywatnymi kolekcjami i prowadzi badania terenowe. W celu popularyzacji zgromadzonej wiedzy została już stworzona baza danych „Dziedzictwo Twierdzy Brzeskiej" oraz dwa tomy „Atlas Twierdzy Brześć Litewski".

Alina Dzeravianka
Dyrektorka Fundacji Rozwoju Twierdzy Brzeskiej

Zarówno w Brześciu, jak i w Terespolu większość fortów nie jest związana z dziedzictwem Twierdzy Brzeskiej, wiele z nich z biegiem lat popadło w ruinę.
Od 2015 r. Fundacja Rozwoju Twierdzy Brzeskiej zaczęła organizować wycieczki rowerowe po fortach i fortyfikacjach, które cieszą się dużym zainteresowaniem mieszkańców Brześcia. Zbierały się grupy od dziesięciu do trzydziestu osób, wiele z nich po raz pierwszy odwiedziło te miejsca i dowiedziało się, że forty są częścią dziedzictwa Twierdzy Brzeskiej. Ponadto w Polsce od wielu lat funkcjonuje szlak rowerowy Green Velo, który przebiega w bezpośrednim sąsiedztwie granicy białorusko-polskiej.
Wspólnie z partnerami z Instytutu Kultury Cyfrowej w Lublinie rozmawialiśmy o tym, że świetnie byłoby stworzyć transgraniczną trasę rowerową, która połączyłaby forty po obu stronach Bugu. Tak zrodził się pomysł na projekt „Opracowanie nowej trasy rowerowej z aplikacją mobilną VeloFort wokół fortów Twierdzy Brzeskiej", który uzyskał wsparcie z funduszy Unii Europejskiej.

Magdalena Kawa
Prezeska Zarządu Fundacji Instytut Kultury Cyfrowej

Mam nadzieję, że nasz wspólny projekt wzmocni relacje polsko-białoruskie na poziomie społecznym. Prace badawcze prowadzone przez Fundację Rozwoju Twierdzy Brzeskiej dostarczają bardzo cennej wiedzy o naszym wspólnym dziedzictwie i bardzo się cieszę, że z ich pomocą udało się stworzyć aplikację i trasę rowerową.

Ważnym aspektem projektu było nie tylko zrealizowanie zamierzonych celów, ale również nawiązanie współpracy z Gminą Terespol. Zaplanowane wyniki udało się osiągnąć dzięki dużemu wsparciu władz i pracowników Urzędu Gminy Terespol oraz podległych mu instytucji. Mamy nadzieję, że nasz projekt przyczyni się do zwiększenia potencjału turystycznego i kulturalnego regionu.

JAK TO ZROBILIŚMY?

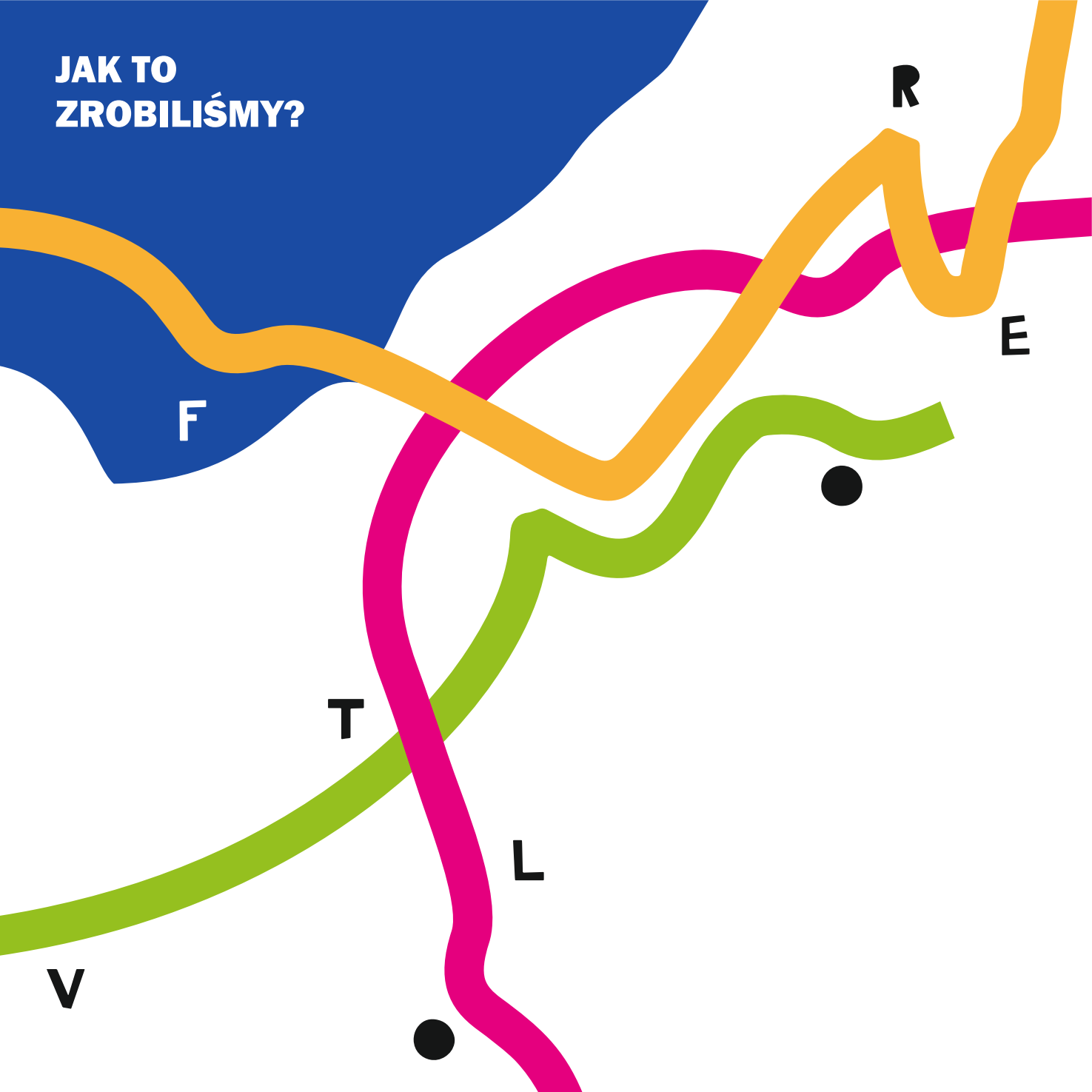

Celem projektu jest połączenie dziedzictwa historycznego fortów Twierdzy Brzeskiej znajdujących się na Białorusi i w Polsce poprzez utworzenie trasy rowerowej po fortach za pomocą aplikacji mobilnej VeloFort.

Zadaniami projektu są:

1. Stworzenie transgranicznej trasy rowerowej ze stanowiskami informacyjnymi po fortach Twierdzy Brzeskiej.
2. Stworzenie aplikacji mobilnej VeloFort z audioprzewodnikiem w trzech językach dla trasy rowerowej po fortach.
3. Podniesienie świadomości na temat fortów jako ważnych obiektów transgranicznego dziedzictwa kulturowego Białorusi i Polski poprzez zorganizowanie warsztatów dla młodzieży „Create at Fort" oraz wycieczki rowerowej #VeloFort dla wszystkich.

Najważniejsze wydarzenia w projekcie w latach 2020-2021:

Poszukiwanie, selekcja materiałów archiwalnych i pisanie artykułów → przeprowadzenie badania UX użytkowników aplikacji → stworzenie aplikacji mobilnej VeloFort → opracowanie trasy rowerowej i montaż tablic informacyjnych na 10 obiektach trasy → stworzenie 2 wideo-wycieczek po fortach w Brześciu i Terespolu na YouTube → warsztaty ze studentami i młodymi specjalistami z Polski i Białorusi "Create at fort" → prezentacja projektu w Terespolu/Kobylanach przy wsparciu Gminy Terespol → rajd #VeloFort dla wszystkich i konferencja prasowa projektu w Brześciu

Projekt Velofort w liczbach:

● 56 566 EUR - całkowity budżet projektu, 50 869,80 EUR (wkład UE) ● 6.696,2 EUR - wkład Fundacji Rozwoju Twierdzy Brzeskiej ● ponad 90 uczestników wzięło udział w projekcie ● 10 tablic informacyjnych w Brześciu i Terespolu na 70 km trasy ● 1400 map z przebiegiem trasy rowerowej w języku polskim i rosyjskim ● 2 wideo-wycieczki po fortach w Brześciu i Terespolu na YouTube ● ponad 30 publikacji w mediach, na portalach, w radiu i telewizji ● ponad 120 postów na portalach społecznościowych: Facebook, Instagram, Telegram, VK ● 8 filmów o projekcie na YouTube

Daty realizacji projektu:

1 lipca 2020 r. - 30 listopada 2021 r.

Warsztaty "Create at Fort"

Fundacja Rozwoju Twierdzy Brzeskiej i Fundacja Instytut Kultury Cyfrowej zaprosiły studentów architektury, designu i młodych profesjonalistów na warsztaty tematyczne poświęcone pracy z dziedzictwem i interpretacji przyszłości fortów Twierdzy Brzeskiej.

Wydarzenie odbyło się w formacie hybrydowym – Brześć był główną przestrzenią pracy twórczej, podczas gdy uczestnicy z Polski łączyli się online poprzez platformę Zoom.

W dniach **18-22 października** odbyły się warsztaty "Create at Fort" z udziałem studentów i młodych specjalistów z Polski i Białorusi.

W ciągu pięciu dni odbyły się autorskie wykłady, praca w grupach pod kierunkiem tutorów, gdzie dyskutowano pomysły i zapoznawano się z dziedzictwem fortyfikacyjnym.

R

Wyniki zostały przedstawione uczestnikom projektu, mediom, przedstawicielom Programu PBU w Brześciu, wykładowcom Politechniki Brzeskiej, Komitetowi ds. Architektury i Budownictwa Brzeskiego Obwodowego Komitetu Wykonawczego i innym zainteresowanym mieszkańcom Brześcia i Terespola.
Końcowe prezentacje pracy grupowej można obejrzeć na YouTube na kanale Fundacji Rozwoju Twierdzy Brzeskiej.

W ramach warsztatów odbyły się:

- wyjazdy terenowe i wycieczki do fortów w Brześciu
- wideo-wycieczki o fortach w Brześciu/Terespolu
- wykłady ekspertów z dziedziny urbanistyki
- projekty muzealne, warsztaty aktorskie, projekty multimedialne i architektoniczne
- warsztaty z kolażu, fotografii, wideo, multimediów i projektowania architektonicznego, podczas których, wykorzystując materiały z archiwów, muzeów i prywatnych kolekcji na temat fortów, uczestnicy stworzyli projekty przyszłych fortów.

T

Prezentacja projektu w Terespolu/Kobylanach i Brześciu #VeloFort dla wszystkich

Niestety, ze względu na wprowadzone ograniczenia w strefie przygranicznej z Białorusią od września 2021 r. nie udało się zorganizować planowanego rajdu rowerowego. Mamy nadzieję, że w przyszłości uda się zaaranżować pełny objazd rowerowy po fortach w Terespolu.

Realizacja projektu nie byłaby możliwa bez wsparcia ze strony przedstawicieli Gminy Terespol.

W dniu **26 października** odbyła się prezentacja projektu w Kobylanach (Gmina Terespol) przy wsparciu Gminy.

W wydarzeniu wzięli udział mieszkańcy i władze Gminy Terespol oraz przedstawiciele polskich mediów. Spotkanie obyło się w Koszarach Pośrednich "K-0" prowadzonych przez Gminne Centrum Kultury w Kobylanach. Uczestnicy poznali historię fortów, obejrzeli wideo-wycieczkę po fortach w Brześciu oraz dowiedzieli się, jak powstawał projekt VeloFort.

31 października odbył się w Brześciu rajd rowerowy #VeloFort dla wszystkich zainteresowanych oraz konferencja prasowa dotycząca projektu.

Po rajdzie rowerowym odbyła się konferencja prasowa, na której opowiedzieliśmy o fortach w Terespolu, a uczestnicy projektu i wycieczki rowerowej podzielili się z dziennikarzami swoimi wrażeniami o trasie.

W grupie pilotażowej znaleźli się: uczestnicy projektu, przedstawiciele mediów, rowerzyści z Grodna, goście z Rosji, architekci, lokalni historycy, fotografowie, artyści, blogerzy z Brześcia.

W trybie testowym grupa ponad 25 osób przejechała trasę o długości około 40 kilometrów.

Co z tego wyszło?

Trasa rowerowa i aplikacja mobilna VeloFort dotyczące fortyfikacji z XIX i XX wieku na Białorusi i w Polsce. Są to zarówno atrakcje muzealne: „Muzeum 5 Fort" Zespołu Memorialnego „Twierdza Brzeska Bohater", koszary obronne „K-O" i prochownia w Polsce, jak i forty, które dotąd nie zostały objęte ofertą turystyczną (Fort „A", Koszary „B-W", Forty IV, „Z", VI, VII i „L").

Dzięki aplikacji VeloFort zwiedzający mogą poznać historię fortyfikacji – po co budowano forty, jak Twierdza Brzeska została przekształcona z bastionu w twierdzę, które z obiektów są najlepiej zachowane, co jest restaurowane i wykorzystywane. Zdjęcia archiwalne pokazują, jak wyglądały fortyfikacje w różnych latach ich istnienia, a także jak wygląda widok twierdzy z lotu ptaka.

Nowa transgraniczna trasa rowerowa liczy prawie 70 kilometrów. Na terenie obiektów umieszczono tablice informacyjne, które pomogą zorientować się w terenie i przybliżą krótko historię fortów i trasy rowerowej.

Powstały również mapy projektu z trasą transgraniczną, które można znaleźć w miejscach turystycznych Brześcia i Terespola.

Aplikacja mobilna VeloFort:

- dostępna w Google Play i Apple Store
- zawiera informacje o noclegach, atrakcjach i muzeach, restauracjach i kawiarniach i serwisach rowerowych
- rozdział „Granica" zawiera informacje o zasadach przekraczania granicy
- audioprzewodnik zapoznaje z historią Twierdzy Brzeskiej i 10 obiektów
- 10 obiektów z historycznymi i współczesnymi zdjęciami, rysunkami i dokumentami
- utwory muzyczne autorstwa Travvmy dla każdego obiekt trasy
- dostępna w trzech językach: rosyjskim, angielskim i polskim

Pobierz aplikację Velofort i wybierz się w fascynującą podróż po fortach Twierdzy Brzeskiej!

Twarze Projektu VeloFort

„Miękkie projekty transgraniczne, takie jak VeloFort, to najbardziej wartościowe działania mające na celu podniesienie jakości życia kulturalnego i aktywności naszych społeczności po obu stronach Bugu. Wielką wartością tego projektu jest zaangażowanie młodych badaczy, historyków i animatorów kultury, którzy tworzą nową jakość narracji o dziedzictwie historycznym, zwłaszcza że dotyczy ono złożonych zagadnień militarnych. W rezultacie mamy nie tylko nowe produkty, takie jak trasa rowerowa czy aplikacja mobilna, lecz także nowe relacje partnerskie i wymianę doświadczeń w zakresie nowych mediów, planowania miejskiego, projektowania i budowania świadomości marki miejsca".

Aleksandra Zińczuk,
koordynatorka projektu,
Fundacja Instytut Kultury Cyfrowej

„Napisałem ścieżki dźwiękowe do aplikacji mobilnej VeloFort. Tak się składa, że oprócz muzyki moją pasją jest historia Brześcia. Kompleks militarno-historyczny o takim rozmachu nie mógł pozostawić mnie obojętnym – chciałem nie tylko wszystko zbadać, ale i odwiedzić każdy obiekt, zanurzyć się w nim i poczuć go. Mając takie doświadczenie, chciałem zrobić dla niektórych z nich otoczkę audio. Pojawiło się wymagające technicznie zadanie stworzenia ścieżki dźwiękowej dla miejsc, które znajdowały się w stanie ciszy i przekazania ich nastroju".

Dmitry Vasilkov,
muzyk Travvma

„Historia twierdzy jest dosyć obszerna i długa. ....Oczywiście nie wszystkie zachowały się do naszych czasów. Do dzisiaj w Polsce przetrwały z pierwszego pierścienia umocnień: Fort VI w Polatyczach i Fort VII w Łobaczewie. Z drugiego nowszego pierścienia fortów po stronie polskiej przetrwały: Fort I w Żukach (najmniej zachowany), Fort K w Kobylanach, Fort O w Koroszczynie i Fort L w Lebiedziewie.W forcie w Kobylanach znajdowały się koszary pogotowia „O-K". Co nietypowe, obiekt ten został umiejscowiony na głównej linii obrony. W 2018 roku koszary te zostały odnowione z przeznaczeniem na działalność kulturalną. Sam układ, wygląd i bryła budowli pozostała praktycznie niezmieniona od momentu budowy.

Dominik Litwiniuk,
z Gminnego Centrum Kultury w Kobylanach, z wykształcenia historyk sztuki

Uczestnicy warsztatów Create at Fort

„Jeśli chodzi o "Create at Fort", to myślę, że był to strzał w 10-kę. Po pierwsze, przynajmniej jedna osoba, a byłam nią ja, po raz pierwszy usłyszałam o fortach i oczarowała mnie ich historia. Nie przestanę opowiadać wszystkim dookoła o tej unikalnej antropologicznej właściwości krajobrazu Brześcia. Po drugie, zobaczyliśmy tak wiele pomysłów, praktycznych pomysłów, z których można i należy czerpać przy projektowaniu przyszłości tych budynków. A pomysły są bardzo ważne. Po trzecie, dzięki takim wydarzeniom tworzy się trwała społeczność studencka, która tętni życiem, żyje, wymienia się umiejętnościami
i wiedzą, wspiera się nawzajem i dąży do wspólnego rozwoju.
I po czwarte, to po prostu inspiruje. To inspiruje tutorów, mam nadzieję, że inspiruje również organizatorów i uczestników. Dziękuję, Forum! Dziękuję, Organizatorom! Dziękuję Ci, Brześciu! Eksploruj, twórz i inspiruj!".

Ilona Elyashevich,
tutorka

„Minęło 5 dni warsztatów m.in. z zakresu architektury "Create at Fort" w Fundacji Rozwoju Twierdzy Brzeskiej. Nadal jestem pod wielkim wrażeniem. To był bardzo pracowity tydzień: fascynujące wykłady, wycieczki, zagłębianie się w historię fortyfikacji Twierdzy Brześć Litewski, nowe znajomości, praca w grupach z fajnym tutorem Evgeniyem Scherbatchem, prezentacja projektu (pomysłów). To było niesamowite! Chciałabym podziękować organizatorom i wykładowcom za możliwość zdobycia przydatnej wiedzy i nowych umiejętności. Mam nadzieję, że wszystkie zaproponowane pomysły przyczynią się do tego, że forty brzeskie staną się bardziej odwiedzane i rozpoznawalne. Dziękujemy wszystkim uczestnikom za ciepłą i przyjazną atmosferę".

Anastasya Laskovich,
studentka, Brzeski Państwowy Uniwersytet Techniczny

„Wszystko, co działo się w tych dniach w Brześciu, było jak wielka przygoda, gdzie miała miejsce synteza różnych kierunków. Moim zdaniem tak właśnie powinna wyglądać prawdziwa edukacja – pasjonująca, wielowarstwowa, angażująca uczestników w aktywne i skuteczne działania".

Andrey Polupanov,
tutor

„Warsztaty teatralne przede wszystkim rozwijają umiejętności komunikacyjne. Każdy zespół staje przed wyzwaniem stworzenia czegoś razem. Nic nie można zrobić bez dobrej komunikacji i energii w grupie, niezależnie od tego, czy ludzie pracują ze sobą od lat, czy poznali się przypadkiem. Warsztaty teatralne w ramach projektu VeloFort miały na celu nie tylko nawiązanie kontaktów między młodymi ludźmi z Polski i Białorusi, ale także zbudowanie silniejszych relacji w małej grupie w nieoczekiwanym, kreatywnym i nieskrępowanym środowisku. Mam nadzieję, że zdobyte przez uczestników doświadczenie twórcze wpłynie na ich pozytywne nastawienie do pracy z historią, sztuką i ekologią".

Sviatlana Haidalenak,
tutorka

„Już drugi raz biorę udział w spotkaniu poświęconym zagadnieniom architektury w Brześciu. A <<wydarzenie w Brześciu>> stało się już dla mnie pewnego rodzaju znakiem jakości. Tym razem było po prostu kosmiczne zgranie z ekipą, organizatorami, tutorami i w ogóle ze wszystkimi. Dziękuję za pracę i relaks".

Arina Gorbunovich,
studentka, Brzeski Państwowy Uniwersytet Techniczny

„Podobało mi się, że studenci wykazywali ciekawość, zainteresowanie byciem tam – na fortach. Forty są nie tylko dobrym momentem jednoczącym, ale także promują dziedzictwo historyczne i kulturowe po obu stronach rzeki. Studenci przedstawili forty na tyle różnych sposobów, że wydawało mi się, że je znam, a okazało się, że nie znam ich wcale. Moje niektóre stereotypy zostały dziś zburzone. Dlatego proponuję skondensować i wprowadzić do obiegu wszystkie informacje, które wybrzmiały podczas prezentacji – wtedy zarówno mieszkańcy Brześcia, jak i odwiedzający miasto na nowo się nimi zainteresują".

Nikolai Własiuk,
kierownik Wydziału Architektury i Rozwoju Terytorialnego
Komitet Architektury i Budownictwa Brzeskiego
Obwodowego Komitetu Wykonawczego

„Projekt Create at Fort był dla uczestników jak powiew świeżego powietrza. Kiedy kulturowe wydarzenie edukacyjne, przynajmniej na terenie naszego kraju, przeszły w tryb offline I pozwoliły ludziom zebrać się w pięknym miejscu, komunikować się, uczyć i wymieniać wiedzą, konsolidować w zespoły i TWORZYĆ razem kreatywny, ciekawy I użyteczny produkt. Bardzo ważna była interdyscyplinarna wymiana wiedzy, kiedy w jednym zespole znajdowali się architekci, muzycy, fotografowie i inni specjaliści o najróżniejszych, a nawet nieoczekiwanych kierunkach. Wykłady, wycieczki, praca zespołowa były w projekcie bardzo organiczne. Myślę, że samo miejsce, wytworzona atmosfera, przyjemne markowe pamiątki sprawiły uczestnikom wiele przyjemności. Miło było zobaczyć, jak zamieszanie pierwszego dnia ustąpiło miejsca pewności siebie i blasku w moich oczach broniących moich pomysłów ostatniego dnia. A efekt pracy był bardzo nieoczekiwany, przełamując stereotypy dotyczące interpretacji dziedzictwa kulturowego i pracy architekta".

Anna Karoza,
kierowniczka Wydziału Architektury,
Brzeski Państwowy Uniwersytet Techniczny

„Najbardziej w warsztatach podobały mi się zajęcia z tutorem i przyjazna atmosfera. Polecam uczestnictwo w takich warsztatach, ponieważ dają one możliwość rozwijania swoich umiejętności interpersonalnych".

„Bardzo podobały mi się ciekawe wykłady o Twierdzy Brzeskiej i jej historii. Udział w warsztatach był bardzo cennym doświadczeniem".

„Podobała mi się atmosfera i praca w grupach, dlatego chciałabym jeszcze kiedyś wziąć udział w takich warsztatach"

Studenci i studentki z Polski

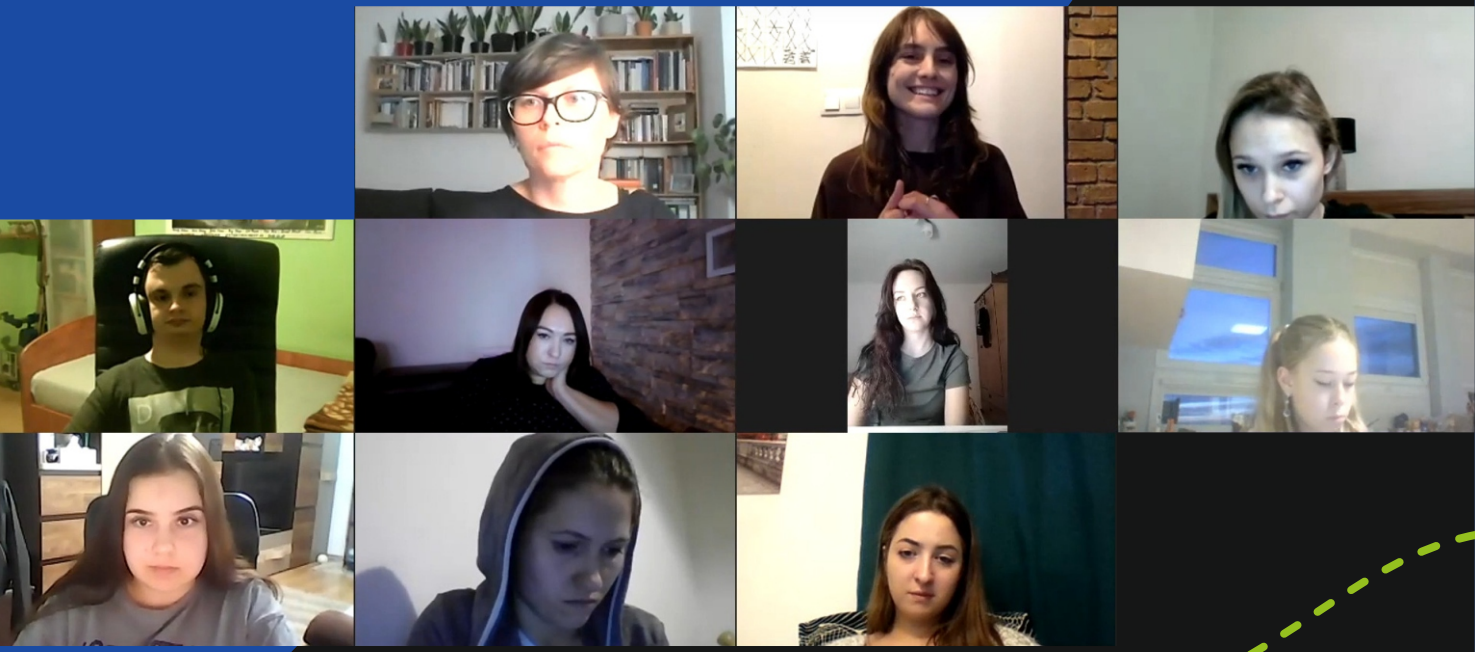

Uczestnicy rajdu rowerowego #VeloFort dla wszystkich

„Początkowo zainteresowanie pojawiło się tylko dlatego, że cały dzień spędzasz na świeżym powietrzu. Następnie fascynująca narracja od towarzyszących przewodników i entourage muzyczny wymieszany z niezrównaną architekturą potężnych fortów urozmaicił rowerową przejażdżkę. W sumie podobało mi się, trasa jest dobrze zaplanowana, choć zawiódł stan naszych dróg (w niebezpiecznych miejscach nie ma ścieżek rowerowych), poza tym najlepiej, żeby całą trasę pokonywały osoby fizycznie sprawne. Naprawdę nie mogę się doczekać cieplejszej pogody, żeby móc wybrać się w trasę ponownie".

Karina Berdnik,
mieszkanka Brześcia

„W ostatni dzień października miałem szczęście przejechać się z #VeloFort. Organizatorzy, Fundacja Rozwoju Twierdzy Brzeskiej, testowali nową aplikację, dzięki której każdy rowerzysta może nie tylko przejechać trasę, ale także wysłuchać szczegółowej opowieści o fortach znajdujących się na Białorusi i w Polsce. Zebraliśmy się przy głównym wejściu do Twierdzy i ruszyliśmy w drogę, a potem zobaczyłem kilka miejsc i budynków, o których słyszałem, ale które mogłem zobaczyć po raz pierwszy, w tym Muzeum „Fort 5"! Teraz, kiedy jestem na warcie, gdzie temperatura na zewnątrz wynosi –35 stopni poniżej zera, przeglądając zdjęcia, ciepło wspominam ten wspaniały dzień!!!".

Zhakupov Zhastlek,
turysta z Jamału (Rosja)

„Jestem bardzo zadowolony, że mój przyjaciel Denis i ja odwiedziliśmy wasz projekt rowerowy. U nas w Grodnie też mamy forty, DOT-y i inne miejsca warte zobaczenia wzdłuż Kanału Augustowskiego. Niestety, większość z nich nie przetrwała. W Brześciu wszystko jest wspaniale zachowane. Zadziwiające jest również to, że niektóre z fortów zostały zrekonstruowane i są otwarte dla zwiedzających, a to nie może nie cieszyć".

Maria Gerasiuk,
rowerzystka z Grodna

„Podczas wizyty w pierwszym forcie zastanawiałam się nad możliwościami wykorzystania konstrukcji obronnych zgodnie z ich pierwotnym projektem. Jest tu teren zielony – w sąsiedztwie ten sam rezerwat przyrody, dobrze zachowany zabytek, i właśnie jeden z przystanków na trasie wycieczki, pewien klimat. Co ciekawe, w aplikacji mobilnej uwzględniono ten ostatni element – użytkownik otrzymuje nie tylko historyczne odniesienie, ale także ścieżkę dźwiękową do każdego miejsca, co pozwala <<zanurzyć się>> w unikalnym klimacie. Myślę o fortach jako o części dziedzictwa architektonicznego i historycznego, które należy reinterpretować, odkrywać, chronić i wspierać na Białorusi w szerokim tego słowa znaczeniu".

Darya Amelkovich,
dziennikarka z Mińska

Zespół projektu VeloFort:

Kierowniczka projektu: **Alina Dzeravianka** (Fundacja Rozwoju Twierdzy Brzeskiej)
Koordynatorki projektu: **Aleksandra Zińczuk, Magdalena Kawa** (Fundacja Instytut Kultury Cyfrowej)
Menadżerki projektu w Brześciu: **Natalia Zdanevich, Maria Berdnik**
Projektanci: **Studio Grafit, Evgeniy Scherbatch, Natalia Romaniuk**
Badacz naukowy: **Vladimir Orlov**
Fotografowie: **Oleg Polischuk, Dima Krus, Oleg Malejko**
Autor aplikacji: **Igor Zavadsky**
Autor muzyki do aplikacji: Travvma (**Dmitry Vasilkov**)
i wielu innych, bez których projekt VeloFort by nie istniał!

Dziękujemy za pomoc: Władzom Gminy Terespol, Wydziałowi Edukacji, Sportu i Turystyki Brzeskiego Miejskiego Komitetu Wykonawczego, „Muzeum 5 Fort" – filia Zespołu Memorialnego „Twierdza Brzeska Bohater".

Co dalej?

Zespół i partnerzy projektu mają nadzieję na zwiększenie liczby turystów odwiedzających forty, zwrócenie uwagi na transgraniczne dziedzictwo Twierdzy Brzeskiej i przyczynienie się do rozwoju zrównoważonej turystyki w regionie.
Mamy nadzieję, że trasa rowerowa VeloFort będzie popularna wśród mieszkańców i gości Brześcia i Terespola oraz pomoże połączyć dziedzictwo znajdujące się po obu stronach Bugu.

Na pewno się spotkamy! Nie zbaczajcie z drogi!

CO ROWERZYSTA MOŻE ZOBACZYĆ?

1. Zespół Memorialny Twierdza Brzeska – Bohater
   Ekspozycja „Muzeum Wojny – Terytorium Pokoju"
   Ekspozycja „Obrona Fortu Wschodniego"
   Ekspozycja „Kronika Twierdzy Brzeskiej"
   Muzeum Obrony Twierdzy Brzeskiej
   Muzeum Archeologiczne „Bereście"
   Muzeum Sztuk Pięknych
3. Muzeum Techniki Kolejowej w Brześciu, Brześć, al. Maszerowa 2
8. Muzeum Historii Brześcia, Brześć, ul. Lewaniewskiego 3
9. Wystawy botaniczne „Ogród zimowy", Brześć, ul. Mickiewicza 28/1
16. Brzeskie Obwodowe Muzeum Krajoznawcze, Brześć, ul. Karola Marksa 60
18. Muzeum „Ocalonych Skarbów Sztuki", Brześć, ul. Lenina 39

26. Prochownia Terespol, Terespol, ul. Topolowa 6g

27. Prochownia Twierdzy Brzeskiej Kobylany II, g. Terespol, Kobylany, ul. Słoneczna 4
28. Koszary obronny „K-0", g. Terespol, Małaszewicze Małe, ul. Warszawska 2

POSIŁKI DLA ROWERZYSTÓW

2. Kawiarnia „Niezabudka", Brześć, al. Maszerowa 1
5. Bar „Penalti", Brześć, ul. Sergeja Smirnowa 188/1
6. Restauracja-bar „Sołod", Brześć, ul. Dubrowska 7A
7. Restauracja „Traktir u ozera", Brześć, ul. Lenina 3
10. Restauracja/bar Hotel „HERMITAGE", Brześć, ul. Czkałowa 7
11. Kawiarnia „Bufet", Brześć, ul. Komsomołska 36
12. Kawiarnia „Mir", Brześć, ul. Komsomołska 25/5
14. Kawiarnia „Cafes la Brasilena", Brześć, ul. Gogola 11
17. Bar Mleczny, Brześć, ul. Dzierżyńskiego 3
21. Kawiarnia „VENEZIA", Brześć, ul. Internacjonalna 5
22. Kawiarnia „Paragraph", Brześć, nadbrzeże F. Skoriny 2
23. Restauracja „PaPi", Brześć, ul. Rabinowa 1A

24. Restauracja „Galeria Smaków", Terespol, ul Wojska Polskiego 132
25. Pizzeria „Pappa Pizza", Terespol, ul. Wojska Polskiego 130/3
29. Restauracja „Karczma PAJERO", Zalesie, Horbów-Kolonia 29C

DLA ROWERZYSTY

4. Serwis, wynajem „Na kołach", Brześć, ul. Bohaterów Obrony Twierdzy Brzeskiej (Twierdza, Północna Brama)
13. Serwis, wynajem „Bike'n'Roll", Brześć, ul. Karola Marksa 33
15. Serwis „Twój Wielik", Brześć, ul. Gogola 67; ul. Moskowskaja 202
19. Serwis „Dwa koła", Brześć, al. Maszerowa 11
20. Wypożyczalnia rowerów „Wieloskład", Brześć, ul. Sowiecka 126

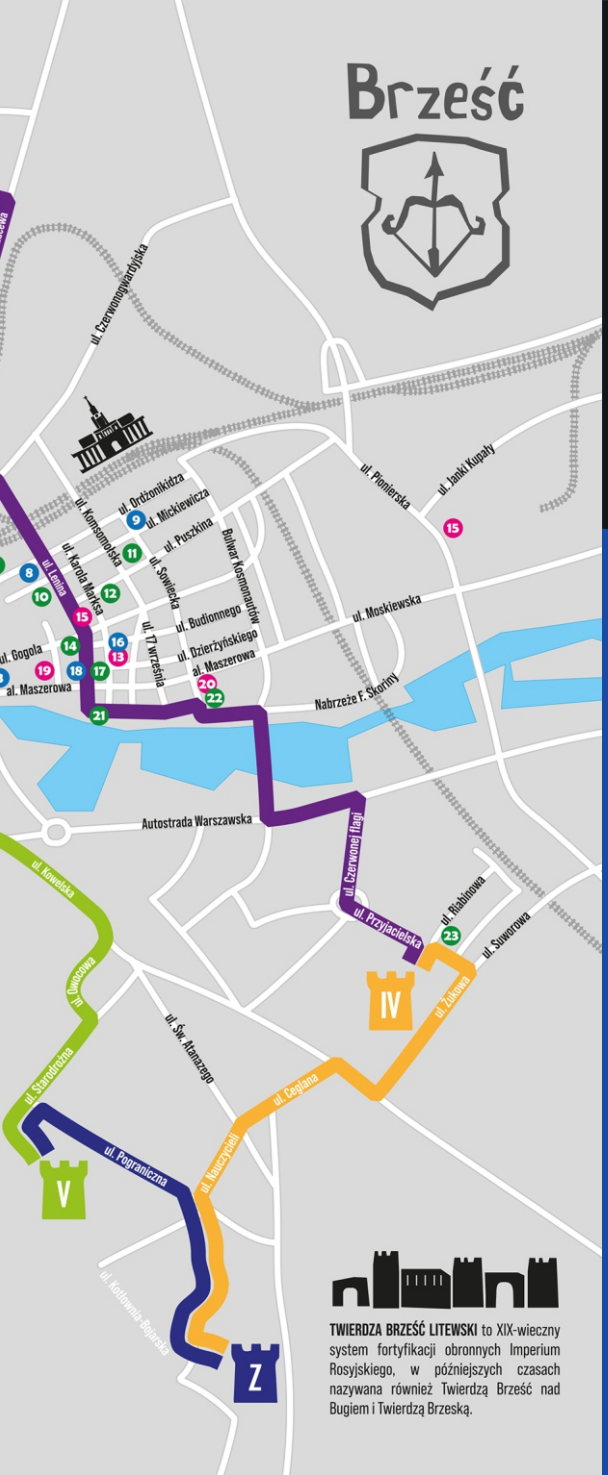

Zapraszamy w podróż po trasie VeloFort!

Zanim pojawił się pomysł budowy fortów, Twierdza Brześć Litewski istniała już od czterech dziesięcioleci, w czasie których była wielokrotnie przebudowywana i rozbudowywana, zachowując większość funkcji obronnych w granicach wału fortecznego.

Osobom nieznającym zawiłości sztuki obronnej może wydawać się dziwne, że twierdza staje się przestarzała lub niekompletna dosłownie następnego dnia po zakończeniu jej budowy. Taki los spotkał jednak większość fortyfikacji wznoszonych w Europie na przełomie XIX i XX wieku.

Przyczyn tego stanu rzeczy było wiele. Główną z nich jest rewolucyjne tempo rozwoju techniki wojskowej, a przede wszystkim artylerii. Oznaczało to, że ok. 5–6 lat, które były potrzebne na budowę fortyfikacji, okazywały się zupełnie wystarczającym czasem na opracowanie nowych systemów artyleryjskich zdolnych do uderzenia w dotychczas wytrzymałe (jak zakładano w projekcie) sklepienia budowanych kazamat. Tak więc, twierdze XX wieku znajdowały się w stanie ciągłego kryzysu, nazwanego później wyścigiem zbrojeń.

Dziś wszystkie fortyfikacje twierdzy Brześć Litewski zachowały się w dawnych granicach i obejmują dwa pierścienie fortów. Pierwsza linia składała się z 10 numerowanych cyfrowo fortów, a druga z 14 fortów „literowych". Część z tych fortyfikacji została włączona do transgranicznej trasy rowerowej #velofort na Białorusi i w Polsce.

Fort „A” należy do drugiej linii fortyfikacji i został zbudowany w latach 1912–1915.
Autorem projektu był kapitan P.N. Archipenko, bezpośrednim wykonawcą prac był kapitan B.R. Doboszyński.
Główna część Fortu A składa się z betonowej galerii schronów z kilkoma wejściami na dziedziniec fortu. Galeria przykryta jest wałem ziemnym, pod którego grubością znajdował się schron garnizonowy. Powyżej znajdują się dwie linie wybetonowanych okopów strzelców z dwoma stanowiskami obserwacyjnymi na flankach, z wejściami od strony dziedzińca fortu.
Cechą szczególną Fortu A jest obecność zamkniętych stanowisk strzeleckich z tylnej części fortyfikacji. Czegoś podobnego nie znajdziemy nigdzie indziej w brzeskich fortyfikacjach.
W forcie A znajduje się obecnie Rezerwat Zoologiczny Barbastella. Rezerwat jest domem dla 12 z 16 gatunków nietoperzy występujących w Europie. Z tego powodu ekolodzy apelują o poszanowanie przyrody i proszą, aby w miarę możliwości nie odwiedzać tego miejsca.

Fort „A”

Koszary obronne „B-W” zostały zbudowane w latach 1912–1914 przez Kobryński Oddział Inżynieryjny Twierdzy Brześć Litewski. Budowę koszar nadzorował kapitan D. Karbyszew.
Koszary obronne były budowlą przeznaczoną do zamieszkania przez garnizon. Można było prowadzić tu długotrwałą obronę, będąc jednocześnie chronionym przed ofensywnym ogniem artyleryjskim. Koszary „B-W” to jednopiętrowe fortyfikacje z nasypem ziemnym. Koszary te przeznaczone były dla garnizonu dwóch kompanii piechoty i składały się z sześciu połączonych ze sobą obszernych kazamatów, z których centralny korytarz prowadził na szczyt wału obronnego. Kazamaty wyglądają jak zwykłe prostokątne pomieszczenia z betonowymi ścianami i sklepionym sufitem. Na nasypie znajdował się również pancerny punkt obserwacyjny. Główną funkcją koszar było uszczelnienie przestrzeni pomiędzy sąsiednimi fortami „B” i „W”.

Koszary obronne „B-W”

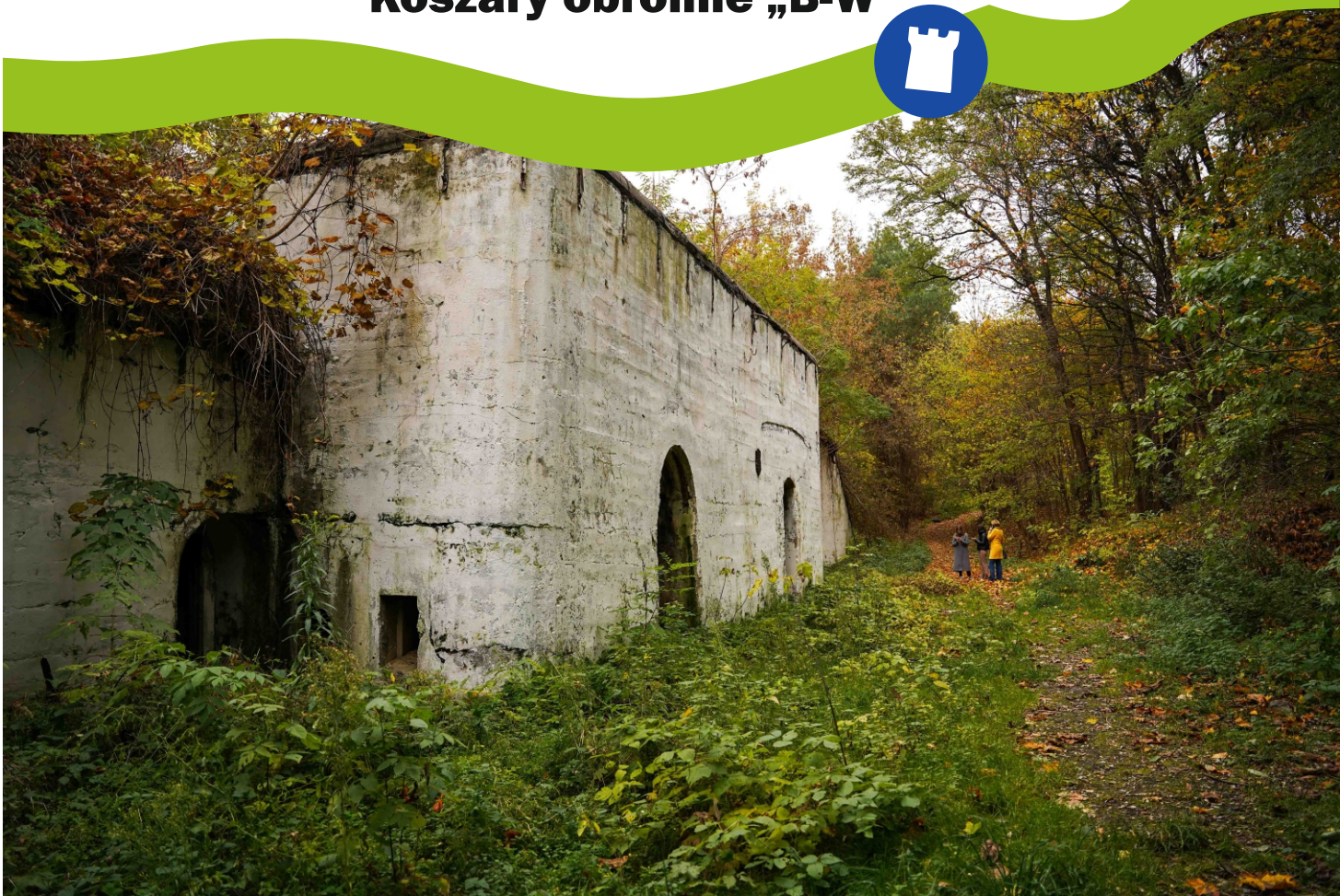

Fort IV był jednym z obiektów pierwszej linii obrony Twierdzy Brześć Litewski.
Fort został zbudowany w latach 80. XIX wieku niedaleko południowego miasteczka wojskowego. W latach 1881–1888 fort został zmodernizowany i zbliżony do projektu typu dwuwałowego fortu cywilnego z 1879 r. Oznaczało to, że w przypadku wojny piechota może być używana również do obrony.
Jak w podobnych konstrukcjach były tu kazamaty mieszkalne, mała kuchnia z magazynem żywności i karcer. W czasie wojny w koszarach mogło przebywać do 240 osób. Podczas odwrotu w 1915 r. koszary z tylnej części zostały wysadzone w powietrze. Fort nie jest więc zachowany w swoim pierwotnym stanie, ale pozostały fragmenty zachowanej głębokiej suchej fosy, chronionej od zewnątrz masywnym ceglanym murem, a także pozostałości tego właśnie przeciwskarpowego muru – skarpy zewnętrznego muru fosy zamkowej i koszar oraz jeden z murowanych schronów artyleryjskich.
Twierdza w Brześciu Litewskim jest unikalną fortyfikacją I klasy, która zawsze przyciągała uwagę najważniejszych postaci imperium. 26 czerwca 1900 r., podczas wizyty w Brześciu Litewskim, IV Fort odwiedził cesarz Imperium Rosyjskiego Mikołaj II.

Fort IV

Fort Z został zbudowany w latach 1913–1915 i należał do drugiej linii fortyfikacji Twierdzy Brześć Litewski. Został zbudowany jako długoterminowa budowla obronna. Obiekt ten nie tylko osłaniał linię kolejową do Kijowa, ale także posiadał własny sektor ognia od Bugu do szosy kowelskiej.
Na tle innych budowli obronnych Twierdzy Brzeskiej Fort Z wyróżnia się swoim nietypowym kształtem – jest to betonowy masyw w kształcie litery L. Nigdy nie był symetryczny, jak większość fortów z tego okresu. Jego kaponiera główna została przesunięta na lewo, a galeria-schron znalazła się nie
w centrum fortu, lecz z boku. Kolejną różnicą w stosunku do obiektów, które opisujemy, jest to, że kaponiera fortu głównego miała niesymetrycznie rozmieszczone działa artyleryjskie po jednej stronie względem drugiej.
Po ukończeniu miał stać się najpotężniejszą fortyfikacją w Twierdzy Brzeskiej. Jednak w 1915 r. Brześć Litewski został zajęty przez wojska kajzerowskie i budowa została przerwana na dobre. Tylko jedna trzecia pierwotnego planu architektonicznego została zrealizowana i ta część zachowała się do dziś.

Fort „Z”

Fort V jest unikalną fortyfikacją zbudowaną w latach 1879–1880. W ciągu dwóch poważnych modernizacji obiekt został znacznie wzmocniony i stał się jednym z najlepszych obiektów wewnętrznego pasa fortyfikacji Twierdzy Brześć Litewski.
W forcie znajdowała się kuchnia, zeughaus żywności i odzieży oraz latryna. Drzwi wewnętrzne i zewnętrzne oraz okna koszar wykonane były z deski sosnowej i pomalowane szarą farbą olejną. W oknach wstawiono drugą ramę, aby je ocieplić w zimie. Fosa wodna zachowała się w całości ze względu na wysoki poziom wód podziemnych w tym rejonie.
Dla bardziej szczegółowego zapoznania się z historią fortu, jego strukturą i losem w czasie wojny, polecamy odwiedzić nowoczesną ekspozycję muzealną, powstałą w 2021 r.

Fort V (5)

Fort VII lub Fort Łobaczew znajduje się tuż za Terespolem, w północno-zachodniej części miasta w pobliżu miejscowości Łobaczew. Zbudowany w latach 1883–1888 według projektu „Obronny Dwuwałowy", podobny jest do Fortu VI, który również znajduje się na lewym brzegu Bugu.
Fort został wzniesiony, ale szybki rozwój artylerii sprawił, że inżynierowie wojskowi wciąż byli niezadowoleni, bo z roku na rok armaty miały coraz większą siłę zasięgu i rażenia oraz były coraz bardziej celne. W 1912 r. modernizacja dotarła również do Fortu VII. Modernizacją kierował ten sam kapitan D.M. Karbyszew, starszy robotnik Twierdzy Brześć Litewski. Pod jego kierownictwem fort został wzmocniony i w pełni wyposażony w najnowszą artylerię forteczną. Fortyfikację wzbogacono o nowe schrony, składy amunicji i amunicjonu oraz stworzono całą sieć dodatkowych przejść łączących różne części fortu.

Fort VII (7)

Forty VI i VII zostały zbudowane według tego samego typu projektu fortyfikacji długoterminowej i miały być „bliźniaczymi fortami". Fort VI został zbudowany w latach 1879–1880.
Również ta budowla przeszła kilka modernizacji przed I wojną światową. Oba forty czekały drastyczne zmiany i przebudowa wszystkich kazamat. Większość starych murowanych konstrukcji została całkowicie rozebrana i zastąpiono je nowymi, wykonanymi dla nowocześniejszej artylerii; wybudowano schrony i kazamatowe trawersy, przebudowano piwnice i koszary.
Wał główny wyposażono w pancerne stanowiska obserwacyjne, a w narożach wysuniętych wybudowano barbety dla dział przeciwpancernych, umożliwiające prowadzenie obrony.

Fort VI (6)

W małej wsi Lebiedziew w latach 1912–1915, postanowiono zbudować fort obronny. Zgodnie z przyjętą przez inżynierów wojskowych zasadą nadawania liter fortyfikacjom drugiego pierścienia, fort w Lebiedziewie został oznaczony literą L.
Fort był budowany jako długoterminowy, znajdował się on ok. 5 kilometrów na południe od Twierdzy Brześć Litewski, pomiędzy fortami „I" i „K".
Podstawę fortu stanowiły betonowe koszary, kaponiera czołowa i fosa. Masywne mury, których grubość wynosiła od 2,5 do 5 metrów, były dodatkowo chronione przez nasypy ziemne i głębokie fosy. Wszystko to zostało zbudowane w taki sposób, aby wtapiało się w krajobraz i utrudniało wrogowi dotarcie do konkretnych miejsc. Dodatkowo fort był chroniony przez zapory minowe i drutowe, osłony pancerne – punkt strzelniczy wykonany w całości z metalu – stanowiska karabinów maszynowych i inne najnowocześniejsze jak na owe czasy środki obrony.

Fort „L"

Prochownia pośrednia „K-O", czyli Kobylany II lub prochownia Kobylany została zbudowana w latach 1912–1915 i należała do Oddziału Inżynieryjnego Terespol Twierdzy Brześć Litewski. Celem tych obiektów było wzmocnienie pozycji Twierdzy Brześć Litewski poprzez budowę mniejszych obiektów, takich jak baterie artyleryjskie, koszary obronne, wały i prochownie.
Prochownia została zbudowana z żelbetu na planie prostokąta, grubość ścian i stropu czasami sięgała ponad półtora metra. Dobudowano półokrągłe stanowisko działowe z otworami przeciwkokpitowymi. Całość chroniona była z trzech stron nasypem ziemnym.
Od 1992 r. Prochownia Kobylany II wpisana jest do rejestru zabytków architektury w Polsce.
W latach 2013–2014 przeszła gruntowną renowację pod nadzorem konserwatora zabytków.
W maju 2015 r. została otworzona dla zwiedzających. Obiekt ten można zwiedzać do dziś. Tym bardziej że eksponaty można nie tylko zobaczyć, ale i dotknąć.

Pośrednia piwnica prochowa „K-O"

Pośrednie koszary obronne K-O zostały zbudowane w latach 1912–1914 w ostatniej fazie rozbudowy Twierdzy Brzeskiej.
W literaturze można spotkać się z innymi nazwami tego obiektu: „Półstała placówka fortu piechoty" lub „Kobylany I". My jednak będziemy używać nazwy "Koszary Obronne K-O", ponieważ budynek ten faktycznie pełnił funkcję koszar. Obiekt stanowił bezpośrednią przeszkodę na ważnym szlaku Biała Podlaska–Brześć i wypełniał lukę w linii obrony między fortami „K" i „O".
Koszary „K-O" były zbudowane według standardowego modelu i były podobne do koszar obronnych „Ż-Z" na Białorusi. Jest to pomieszczenie garnizonowe, połączone korytarzem z kazamatowym wyjściem na szczyt trójkątnego nasypu obronnego. Nasyp koszarowy był tak wkomponowany w teren, że trudno było nieprzyjacielowi zbliżyć się do niego lub go ominąć.
Wsparcie ogniowe zapewniały małe baterie betonowo-ziemne rozmieszczone na wschód od obiektu, które mogły prowadzić skuteczny ogień ze wszystkich kierunków. Koszary są dobrze zachowane, odrestaurowane i obecnie służą do organizowania wystaw czasowych i imprez Gminy Terespol.w województwie lubelskim.

Koszary obronne K-O

Organizatorzy projektu:

Fundacja Rozwoju Twierdzy Brzeskiej
brestheritage.by
Fundacja Instytut Kultury Cyfrowej
kulturacyfrowa.org

Wykorzystane zdjęcia:

Dmitriy Krus
Oleg Polischuk
Oleg Malejko
Natalia Zdanevich
Sergiej Orlov

Publikacja została opracowana przez:

Alina Dzeravianka
Magdalena Kawa
Aleksandra Zińczuk
Maria Berdnik
Natalia Zdanevich
Yevgeny Scherbatch
Svetlana Gusakova
Dana Valchetskaya

© Fundacja Rozwoju Twierdzy Brzeskiej
brestheritage.by, brestdatabase.by
brestfond@gmail.com
brestfortressfoundation

Projekt Velofort został przygotowany przy pomocy finansowej Unii Europejskiej. w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020. Odpowiedzialność za treść informacji zamieszczonych na stoiskach leży wyłącznie po stronie Fundacja Rozwoju Twierdzy Brzeskiej i nie może być w żadnym przypadku traktowana jako odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej. IZ lub Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020.

Funded by the European Union

PL-BY-UA 2014-2020

ФОНД РАЗВИТИЯ БРЕСТСКОЙ КРЕПОСТИ

INSTYTUT KULTURY CYFROWEJ